TRE FÆLLESMARKEDSPLANER

ERLING OLSEN

1. I løbet af foråret 1958 må Danmark formentlig tage stilling til de tre planer om større markeder: Det europæiske økonomiske Fællesskab, Det europæiske Frihandelsområde og Det fællesnordiske Marked. I det følgende redegøres der for disse planers baggrund og forhistorie, deres indhold og en række forhold, som bør tages i betragtning, før Danmark træffer sit valg.

BAGGRUND OG FORHISTORIE

2. Fællesmarkedsplanerne har en økonomisk, en politisk og en kulturel baggrund.

Den *økonomiske* baggrund for planerne er en erkendelse af, at Europas produktionsmuligheder udnyttes bedst, hvis hvert land specialiserer sig i fremstillingen af de varer, som netop det har de bedste forudsætninger for at producere, og hvis produktionen kan foregå i meget lange serier. De begrænsede og delvis afspærrede nationale markeder hindrer en effektiv international arbejdsdeling, og de er hyppigt for små til at bære en rationel serieproduktion. Derfor må de erstattes af større markeder.

Den *politiske* baggrund for de europæiske samarbejdsplaner er de tidligere stormagters bekymring over at se den storpolitiske indflydelse glide Europa af hænde for at samles hos U. S. A. og Sovjetunionen. Hvis Europa optrådte samlet kunne det opnå den stormagtsstilling, som intet europæisk land alene kan skaffe sig. For de nordiske samarbejdsplaner har det været af betydning at styrke Skandinaviens stilling i Europa gennem fælles nordisk optræden.

Den *kulturelle* baggrund er ønsket om i fællesskab at forvalte Europas kulturarv og for de nordiske planers vedkommende at udbygge det stærke nordiske kulturfællesskab.

3. Ønsket om at nedbryde skrankerne for de frie vare- og kapitalbevægelser i Vesteuropa søgtes allerede virkeliggjort af OEEC, den europæiske økonomiske samarbejdsorganisation, der oprettedes i 1948 i tilknyt-

ning til Marshall-planen. De betydelige dollarbeløb, OEEC rådede over, gav en betydelig slagkraft, og det lykkedes OEEC at skabe et smidigt betalingssystem, Den europæiske Betalingsunion, samt at få afskaffet en meget væsentlig del af importrestriktionerne de europæiske lande imellem. Videre kom organisationen imidlertid ikke. Dels fordi dens økonomiske midler blev små efter Marshall-hjælpens ophør, dels fordi England vægrede sig ved at gå ind i et nærmere økonomisk samarbejde med de øvrige vesteuropæiske lande.

4. Tanken om Europas politiske enhed vandt i de første efterkrigsår tilslutning fra så betydende politikere som *Winston Churchill, Robert Schuman, Alcide de Gasperi* og *Paul-Henri Spaak*. Deres støtte muliggjorde i 1949 oprettelsen af *Europarådet*, i hvis parlamentariske forsamling delegerede fra medlemslandenes parlamenter drøftede Europas fremtid. Under disse debatter deltes forsamlingen i to grupper: Føderalister og funktionalister.

Føderalisterne ønskede, at Europarådet hurtigst muligt skulle udarbejde en forfatning for en europæisk forbundsstat, hvortil medlemsstaterne overdrog en del af deres selvbestemmelsesret. Føderalisterne var at finde blandt hovedparten af de delegerede fra Frankrig, Italien, Vesttyskland, Holland, Belgien og Luxembourg. Franskmændene og italienerne så hen til en større politisk stabilitet, og tyskerne håbede på politisk ligeberettigelse. Holland, Belgien og Luxembourg var gennem Benelux-samarbejdet vænnet til tanken om større enheder. Det har muligvis også spillet en rolle, at Benelux var for lille til at give Belgiens ambitiøse og dynamiske statsmand, Paul-Henri Spaak, den placering i verdenspolitikken, som han tilstræbte.

Funktionalisterne mente, at Europarådet nok var et vigtigt led i det europæiske samarbejde, men at det måtte vise betydelige praktiske resultater, før der kunne dannes overstatslige organer. Funktionalisterne fandtes blandt engelske delegerede og blandt delegerede fra lande – herunder de skandinaviske – der politisk og økonomisk var tilknyttet England. Den engelske modstand mod at afgive selvbestemmelsesret til et europæisk organ skyldtes dels, at England stadig mente at være en stormagt og den, som knyttede forbindelsen imellem det øvrige Europa og U. S. A., dels hensynet til de oversøiske medlemmer af det britiske statssamfund.

5. Det lykkedes ikke føderalisterne at trænge igennem med deres anskuelser i Europarådet. De seks lande, Frankrig, Italien, Vesttyskland og Benelux-landene, besluttede derfor at gå deres egne veje. De ville gradvis skabe en centraleuropæisk forbundsstat, der efterhånden skulle vokse sig så stærk, at England ikke turde stå udenfor. Var England uimodtagelig for argumenter, måtte det trues ind i Europa.

I 1952 dannedes et overstatsligt organ, *Det europæiske Kul- og Stålfællesskab*, hvortil de seks lande overdrog deres selvbestemmelsesret på kul- og stålområdet samtidig med, at der dannedes et fællesmarked for kul- og stålprodukter. Fællesskabet fik en sådan succes, at England sidst i 1954 så sig tvunget til at tilknytte sig det – dog ikke som fuldt medlem. Kort forinden havde føderalisterne lidt et nederlag, da den franske nationalforsamling forkastede traktaten om *Europahæren*. NATO-landene søgte herefter at få oprettet den såkaldte *Vestunion*, og det kan ikke udelukkes, at Englands tilknytning til Kul- og Stålfællesskabet tillige har skullet demonstrere Englands interesse for fastlandet på et tidspunkt, hvor Frankrig skulle drages ind i Vestunionen.

6. På kul- og stålfællesskabets ministermøde i *Messina* i juli 1955 besluttede de seks lande at undersøge mulighederne for et fælleseuropæisk marked og for et europæisk atomenergifællesskab. Der nedsattes et arbejdsudvalg under ledelse af Paul-Henri Spaak, der gik til opgaven med en sådan energi, at der i april 1956 forelå en rapport, hvis principper det på ministermødet i *Venedig* i maj 1956 besluttedes at nedfælde i en traktat. Denne kunne underskrives i *Rom* i marts 1957 efter en serie besværlige forhandlinger, hvorunder der blev givet Frankrig betydelige indrømmelser samtidig med, at man udskød en række konfliktfyldte problemer til løsning i Fællesskabets institutioner. I løbet af sommeren blev traktaten godkendt af parlamenterne i Italien, Vesttyskland og Frankrig, alle steder med stort flertal dækkende både socialdemokrater og borgerlige. Traktaten må forventes godkendt også af Holland, Belgien og Luxembourg samt den internationale toldorganisation GATT. Hvis alt går planmæssigt, træder traktaten i kraft pr. 1. januar 1958.

Da det efter Venedig-konferencen stod klart, at de seks lande ville gennemføre deres planer om en økonomisk union, skred England til handling. Det ville ikke se sit marked på fastlandet forsvinde bag de seks landes fælles toldmure, og det kunne ikke finde sig i, at den tyske og franske industri fik vækstmuligheder i kraft af en markedsdannelse. England var holdt uden for. På den anden side ville England stadig ikke overdrage dele af sin selvbestemmelsesret til et europæisk organ, ligesom hensynet til lande indenfor det britiske statssamfund hindrede engelsk deltagelse i et fællesmarked, som omfattede landbrugsvarer. England fremsatte derfor på OEEC's ministermøde i juli 1956 forslag om oprettelse af et *frihandelsområde* for industrivarer i tilknytning til de seks landes toldunion.

Et frihandelsområde indebærer ligesom en toldunion, at told og direkte regulering af handelen imellem deltagerlandene afskaffes. Derimod bevarer de enkelte deltagere i frihandelsområdet deres egne toldsatser over-

for udenforstående lande, medens toldunionens lande har fælles toldsatser udadtil. Et frihandelsområde er således en langt løsere form for økonomisk samarbejde end en toldunion.

7. Den gamle tanke om nordisk samarbejde fik nyt liv, da der i februar 1948 nedsattes et fælles nordisk udvalg for økonomisk samarbejde. Udvalget fik til opgave at undersøge mulighederne for at skabe en *nordisk toldunion*. Det skandinaviske samarbejde svækkedes kraftigt, da forhandlingerne om et nordisk forsvarsforbund brød sammen i januar 1949; men undersøgelsen omkring toldunionen fortsatte, og i januar 1950 kunne udvalget afgive foreløbig rapport. I november samme år pålagde regeringerne udvalget at undersøge de principielle og toldtekniske forudsætninger for at afskaffe tolden mellem de nordiske lande på vareområder, hvor toldfrihed kunne tænkes at være af fælles interesse. Landbrugsvarerne gled hermed ud af billedet, da Norge og Sverige af militære og partipolitiske grunde ikke kunne opgive deres landbrugsbeskyttelse. I foråret 1954 afgav udvalget rapport på grundlag af undersøgelser over godt 20 industribrancher. Udvalget nåede ikke frem til en fælles indstilling. De danske og svenske medlemmer anbefalede, at der indledtes egentlige forhandlinger om oprettelse af fællesmarkedet, hvorimod nordmændene ikke uden videre kunne gå ind for et nordisk toldpolitisk samarbejde, da den norske industri – på få undtagelser nær – ikke skønnedes konkurrencedygtig på et fælles marked. Det holdt på denne baggrund hårdt at få vedtaget fællesmarkedsplanernes videreførelse på Nordisk Råds mødesamling i Oslo i august 1954. Det norske arbejderpartis delegerede stemte dog herfor efter stærkt pres fra de danske og svenske socialdemokratier og efter tilsagn om, at fællesmarkedet skulle følges op med et produktions- og investeringssamarbejde. Den norske oppositions delegerede undlod at stemme. Der nedsattes herefter et nyt nordisk samarbejdsudvalg, som skulle udarbejde en fuldstændig plan for iværksættelsen af fællesmarkedet og et videregående økonomisk samarbejde. Fra august 1956 deltog også Finland i samarbejdet, og i juli 1957 havde udvalget løst sin opgave. Dets rapport udsendtes dog først i oktober 1957, kort tid efter det norske valg.

DET EUROPÆISKE ØKONOMISKE FÆLLESSKAB

8. Grundstammen i Det europæiske økonomiske Fællesskab er en toldunion som basis for et *fælles, frit varemarked,* der skal oprettes i tre etaper. Hver etape er på fire år, men kan forlænges med fra eet til tre år. Den samlede overgangsperiode må dog ikke overstige 15 år.

Udadtil skal medlemslandene gennemføre fælles *toldsatser* svarende til et simpelt gennemsnit af de satser, de anvendte pr. 1. januar 1957. Der

gælder imidlertid visse undtagelser. Bl. a. er der for en række landbrugsvarer fastsat toldsatser, som gennemgående er højere end det simple gennemsnit. Ved udgangen af 1. etape skal satser, som afviger mindre end 15 pct. fra fællestariffens, erstattes med denne. For alle andre toldsatser skal forskellen fra fællessatsen formindskes 30 pct. Ved udgangen af anden etape reduceres forskellen atter med 30 pct., hvorefter den endelige overgang til fællestariffen sker ved udløbet af tredje etape. F. s. v. angår den *direkte regulering* af handelen med udenforstående, bevarer medlemslandene en vis selvstændighed under overgangsperioden, men herefter skal handelspolitikken samordnes.

9. *Indadtil* afvikles *toldsatserne* således: Et år efter Rom-traktatens ikrafttræden nedsætter medlemslandene deres indbyrdes toldsatser til 90 pct. af de pr. 1. januar 1957 anvendte, de såkaldte basistoldsatser. Dernæst gennemføres i løbet af første og anden etape toldnedsættelser med 1 års mellemrum. Hver af disse skal, hvis den indbyrdes samhandels størrelse og sammensætning er som i 1956, formindske hver enkelt medlemsstats toldindkomst af en sådan samhandel med mindst 10 pct. af 1956-indkomsten. For varer der er belagt med mere end 30 pct. told, skal hver nedsættelse udgøre mindst 10 pct. af basistoldsatsen; for andre varer mindst 5 pct. Medlemsstaterne skal endvidere stræbe efter at nedsætte toldsatserne for de enkelte varer med mindst en fjerdedel inden udløbet af 1. etape og mindst halvdelen inden udløbet af 2. etape. Reglerne for toldafviklingen i 3. etape fastsættes efter senere forhandlinger mellem medlemslandene.

Inden udgangen af overgangsperioden skal medlemslandene indbyrdes afskaffe den *direkte regulering* af importen. Et år efter Rom-traktatens ikrafttræden skal medlemsstaterne erstatte deres bilaterale kontingenter overfor de øvrige medlemslande med globalkontingenter. Dette betyder, at intet land længere kan udstede importtilladelser, der udelukkende kan anvendes til køb i et bestemt andet medlemsland. I stedet skal det udstede importtilladelser, som efter frit valg kan anvendes til køb i et hvilket som helst andet medlemsland. Desuden bestemmes det, at globalkontingenterne skal forhøjes i forhold til summen af de bilaterale kontingenter med mindst 20 pct. ialt, og mindst 10 pct. for hver enkelt vare. Hvert år herefter skal der ske tilsvarende forhøjelser af globalkontingenterne, dog skal den femte forhøjelse først finde sted et år efter påbegyndelsen af anden etape.

10. *Landbruget* indtager en særstilling i Fællesskabet. Told og importregulering imellem medlemslandene skal ganske vist afvikles for landbrugsvarerne efter samme regler som for industrivarer, men der sigtes efter overgangsperiodens udløb mod *et reguleret marked,* hvor der for andre varer tilstræbes et frit. Denne målsætning skyldes dels de meget store for-

skelle imellem landbruget i medlemsstaterne, dels de beskyttede landbrugs stærke politiske stilling i Frankrig, Italien og Vesttyskland.

Reguleringen af markedet skal for visse varer tage form af fælles konkurrenceregler. For andre varer skal de nationale markedsorganisationer samordnes, og i nogle tilfælde skal der oprettes en europæisk markedsorganisation. Når Rom-traktaten er trådt i kraft, indkaldes medlemsstaterne til en *landbrugskonference*, der skal samstille deres landbrugspolitik og opstille skøn over den fremtidige produktions- og forbrugsudvikling. På grundlag af landbrugskonferencens resultater, skal der senest to år efter Rom-traktatens ikrafttræden fremsættes forslag om hvilken form, markedsreguleringen skal antage for de enkelte varer.

11. I overgangsperioden kan medlemsstaterne for landbrugsvarernes vedkommende imødegå afskaffelsen af told og importrestriktioner gennem et system af *minimalpriser*. Falder hjemmemarkedsprisen for en vare under minimalprisen, kan importen midlertidig standses eller begrænses, med mindre den finder sted til en pris, som er højere end minimalprisen. Hvert land fastsætter selv sine minimalpriser. Det skal forud underrette de øvrige medlemslande, men før 3. etape kan Fællesskabet ikke ændre en af et land fastsat minimalpris. Ved overgangsperiodens udløb skal det afgøres, hvorvidt og på hvilke vilkår medlemsstaterne fortsat kan anvende minimalprissystemet.

Indtil der er skabt en europæisk markedsregulering for en landbrugsvare, skal der indgås *langtidskontrakter* imellem Fællesskabets eksportlande, og de importlande, som garanterer indenlandske producenter af vedkommende vare afsætning af deres produktion. Langtidskontrakternes mængder skal bestemmes på grundlag af samhandelens gennemsnitlige omfang de sidste 3 år før Rom-traktatens ikrafttræden. Priserne skal gradvis tilnærmes de priser, som importlandets egne producenter opnår.

Langtidskontrakterne er en indrømmelse til Frankrig, som på denne måde kan sælge korn til priser over verdensmarkedets. Holland, der baserer en stor eksportproduktion af forædlede landbrugsvarer på importeret korn, har dog fået gennemført, at ingen langtidskontrakt kan hindre køb på verdensmarkedet af råvarer til eksportproduktion bestemt for lande udenfor Fællesskabet, med mindre Fællesskabets myndigheder dækker meromkostningerne.

12. *Transportområdet* er som landbrugsområdet underkastet særbestemmelser. Heller ikke her tilstræber man et frit, men et reguleret marked.

13. Når et medlemsland kommer i *betalingsbalancevanskeligheder*, undersøges dets økonomiske situation af Fællesskabet, som retter henstil-

linger om, hvad landet bør gøre for at imødegå sine vanskeligheder. Fællesskabet kan endvidere beslutte, at andre lande skal yde et kriseramt land bistand, ligesom det kan tillade det pågældende land at træffe beskyttelsesforanstaltninger af en nærmere angiven art. Skulle en krise opstå pludseligt, kan vedkommende medlemsstat omgående iværksætte beskyttelsesforanstaltninger. Det skal dog straks underrette Fællesskabet, som i givet fald kan ændre eller ophæve de trufne forholdsregler.

I overgangsperioden kan en medlemsstat i tilfælde af vedvarende alvorlige vanskeligheder for en *betydelig erhvervsgren* eller en *større landsdel* opnå tilladelse til at gennemføre beskyttelsesforanstaltninger efter retningslinier, der fastsættes af Fællesskabet.

14. I løbet af overgangsperioden skal der gennemføres et *fælles arbejdsmarked.*

For at muliggøre *arbejdskraftens frie bevægelighed* skal enhver, i nationaliteten begrundet, forskelsbehandling af medlemsstaternes arbejdere afskaffes for så vidt angår beskæftigelse, aflønning og øvrige arbejdsvilkår. Dette gælder dog ikke for ansættelse i den offentlige administration. Der skal endvidere gennemføres foranstaltninger for socialt at sikre de ind- og udvandrede arbejdere. Bestemmelserne om arbejdskraftens frie bevægelighed er en indrømmelse til Italien, som har et stort uløst beskæftigelsesproblem. Den nærmere udformning af reglerne er imidlertid – som mange andre problemer med politisk sprængstof – udskudt til løsning i Fællesskabets institutioner.

Efter fransk ønske bestemmer Rom-traktaten, at medlemsstaternes socialpolitik skal samordnes. Specielt pålægges det dem i løbet af 1. etape at gennemføre det franske system med *lige løn for mænd og kvinder* for samme arbejde og *40-timers arbejdsuge* i den forstand, at der ydes overtidsbetaling for hver ugentlig arbejdstime ud over den 40.nde. Gennemføres 40-timers ugen ikke, kan Frankrig under visse betingelser træffe beskyttelsesforanstaltninger for de industrier, der berøres heraf. Frankrig vil muligvis også kunne hindre overgangen til 2. etape.

For at fremme arbejdskraftens faglige og geografiske bevægelighed oprettes *Den europæiske sociale Fond.* Fonden skal i overgangs perioden godtgøre medlemsstaterne halvdelen af de udgifter, de afholder til at sikre ledigblevne arbejdere produktiv genbeskæftigelse ved faglig omskoling eller flytning, samt halvdelen af den hjælp, der ydes arbejdere, hvis beskæftigelse midlertidigt er helt eller delvis ophørte som følge af virksomhedens omstilling til anden produktion. Fondens midler tilvejebringes ved årlige bevillinger over Fællesskabets budget. Ved overgangsperiodens udløb skal det bestemmes, om fonden skal ophæves eller fortsætte, evt. på nye vilkår.

Ved siden af bestemmelserne om arbejdskraftens frie bevægelighed m. v.

er der bestemmelser, hvorefter det overdrages Fællesskabets institutioner at gennemføre *fri ret til erhvervsudøvelse* og til at præstere *tjenesteydelser* for alle medlemsstaters borgere indenfor hele Fællesskabets område.

15. Det fælles varemarked og det fælles arbejdsmarked skal følges op af et *fælles kapitalmarked.*

I løbet af overgangsperioden skal medlemsstaterne for kapitalbevægelserne fjerne alle restriktioner, som hindrer, at fællesmarkedet fungerer tilfredsstillende. Renter og udbytter m. v. i forbindelse med kapitalbevægelser mellem medlemslandene skal frigøres senest ved udløbet af 1. etape. Lån, der direkte eller indirekte skal finansiere en offentlig myndighed, kan dog kun optages i en anden medlemsstat med dennes samtykke.

For at lette overgangen til fællesmarkedet og for at fremme Fællesskabets økonomiske udvikling oprettes *Den europæiske Investeringsbank.* Banken skal ved lån- og garantigivning muliggøre investeringsprojekter, der ikke fuldt ud kan finansieres på anden måde. Traktaten nævner specielt projekter, som skal ophjælpe mindre udviklede områder; projekter til modernisering og omstilling af virksomheder foranlediget af fællesmarkedets dannelse, samt projekter af interesse for flere medlemsstater. Bankens finansieringsbistand kan kun undtagelsesvis ydes projekter uden for medlemsstaternes europæiske områder.

Bankens udlån baseres dels på dens egenkapital dels på låntagning. Bankens grundkapital er 1 milliard dollars, som indbetales af medlemsstaterne, således at Tyskland og Frankrig hver yder 300 mill. $, Italien 240 mill. $, Belgien 86,5 mill. $, Holland 71,5 mill. $ og Luxembourg 2 mill. $. En fjerdedel af grundkapitalen indbetales, medens resten får karakter af garantikapital. Banken kan optage lån på såvel de internationale kapitalmarkeder som på medlemslandenes. Den enkelte medlemsstat kan dog nægte banken adgang til sit kapitalmarked, hvis der kan befrygtes alvorlige vanskeligheder som følge heraf. Bankens bestyrelse kan med særligt flertal pålægge medlemsstaterne at yde banken lån. Sådanne tvanglån kan andrage 100 mill. $ årligt og 400 mill. $ ialt. De fordeles på medlemsstaterne i samme forhold som bankens grundkapital.

Bankens oprettelse er en tysk indrømmelse til Frankrig og Italien, som mangler kapital til at finansiere udviklingen af deres tilbagestående områder. Det har været antydet, at et net af underhåndsaftaler skulle indebære, at Vesttyskland gennem banken blev nettolångiver til Frankrig og Italien, medens Benelux-landene havde sikret sig tilsagn om lån fra banken til i hvert fald samme beløb, som de indskyder.

16. Medlemsstaternes *økonomiske politik* skal samordnes. Dette indebærer, at medlemsstaterne løbende skal rådføre sig med Fællesskabets in-

stitutioner, som i visse tilfælde kan udstede direktiver, medlemslandene skal følge. Der findes særlige regler for konjunkturpolitiken, betalingsbalancepolitiken og handelspolitiken. Endvidere indeholder Rom-traktaten bestemmelser, som skal bringe *medlemsstaternes lovgivning* i samklang, herunder specielt trust- og monopollovgivningen.

17. Medlemsstaternes *oversøiske områder* knyttes til Fællesskabet på særlige vilkår. Medlemsstaterne skal afvikle deres *told* overfor de oversøiske områder efter Fællesskabets almindelige regler, hvorimod de oversøiske områder blot skal yde alle medlemsstater samme behandling som moderstaten. *Importreguleringen* skal de første 5 år afvikles efter Fællesskabets regler, hvorefter der skal optages nye forhandlinger. Medlemsstaterne yder gennem *Udviklingsfonden for de oversøiske Lande og Territorier* bidrag til disse områder for en 5-års periode, hvorfor det må antages, at den fortsatte afvikling af importreguleringen her vil blive gjort betinget af en ny økonomisk bistand til de oversøiske områder.

Udviklingsfonden er et resultat af de franske krav om kontant vederlag for at gå ind i fællesskabet. De honoreredes her med godt 300 mill. $, men forholdet tilsløres noget ved, at også Italien, Holland og Belgien skal have tilskud fra fonden jfr. tabel 1.

Tabel 1. *Udviklingsfonden*

	Bidrag Mill. $	Tilskud Mill. $	Nettobidrag Mill. $
Frankrig	200	511.25	÷311.25
Tyskland	200	0	200
Belgien	70	30	40
Holland	70	35	35
Italien	40	5	35
Luxemborg	1.25	0	1.25

18. Fællesskabets betydeligste *institutioner* er rådet, kommissionen, forsamlingen og domstolen.

Rådet er Fællesskabets øverste myndighed. Det består af en ansvarlig minister fra hver medlemsstat. Det træffer beslutninger vedrørende Fællesskabets gennemførelse og opretholdelse, og det varetager samordningen af den økonomiske politik.

Kommissionen er Fællesskabets administrative organ. Den består af 9 medlemmer, der udpeges af regeringerne i fællesskab. Kommissionen skal uden nationale hensyn varetage Fællesskabets interesser og overvåge traktatens gennemførelse. Intet kommissionsmedlem må søge eller modtage instruktioner fra nogen regering.

Forsamlingen består af 142 medlemmer udpeget af medlemsstaternes parlamenter således, at Tyskland, Frankrig og Italien hver udpeger 36, Holland og Belgien hver 14 og Luxembourg 6. Forsamlingen har meget begrænsede beføjelser, men kan gennem et mistillidsvotum til kommissionen gennemtvinge dennes afgang.

Domstolen består af 7 dommere udpeget af medlemsstaterne i fællesskab. Den er – som forsamlingen – fælles for Fællesskabet og Det europæiske kul- og stålfællesskab.

19. Om alt går som planlagt, træder Rom-traktaten i kraft pr. 1. januar 1958. Fællesskabets videre skæbne er herefter på afgørende vis bestemt af to forhold: Den internationale økonomiske udvikling og Frankrigs evne til at holde orden i sin økonomi.

Kan der opretholdes en stadig fremgang i verdensøkonomien, vil Fællesskabets gradvise oprettelse ikke støde på alvorlige vanskeligheder. Omstillingen af medlemslandenes økonomi kan da gennemføres ved, at hele tilgangen af arbejdskraft og kapital søger hen til områder med udvidelsesmuligheder, og uden at eksisterende interesser gås for nær. Hvis den nuværende stilstand i verdensøkonomien vedvarer eller følges af en nedgangsperiode, bliver modstanden mod omstillingerne sikkert så stor, at Fællesskabet sprænges.

Lykkes det stadig ikke Frankrig at skabe orden i sin økonomi, vil Fællesskabet dårligt kunne virke, og det vil formentlig aldrig komme over 1. etape.

Alt i alt er udsigterne for Fællesskabet således ikke lyse.

DET EUROPÆISKE FRIHANDELSOMRÅDE

20. På engelsk initiativ nedsatte OEEC i efteråret 1956 et arbejdsudvalg, der skulle undersøge mulighederne for at skabe et vesteuropæisk frihandelsområde i tilknytning til Det europæiske økonomiske Fælleskab. Udvalgets rapport, som forelå i januar 1957, fastslår, at det rent teknisk er muligt at bringe et sådant frihandelsområde i stand. Samtidig peger udvalget på en række betydningsfulde problemer, som kræver principbeslutning af OEEC's ministerråd, før rammerne klart kan afgrænses for de nærmere forhandlinger om frihandelsområdet. Efter OEEC's ministermøde i februar 1957 nedsattes tre nye arbejdsudvalg for yderligere at klarlægge problemstillingen og interessemodsætningerne. Det ene udvalg skulle behandle de almindelige problemer omkring frihandelsområdets virkemåde, det andet fik til opgave at belyse landbrugsvarernes stilling, medens det tredje skulle overveje de økonomisk tilbagestående landes særlige proble-

mer. Udvalgenes arbejde skulle ledes og samordnes af den britiske finansminister *Peter Thorneycroft*. Udvalgsrapporterne forelå i juli 1957, og det var herefter klart, at forhandlingernes videreførelse krævede nye politiske beslutninger. Embedsmændene kunne ikke komme længere.

21. Efter drøftelserne i udvalget for de *almindelige spørgsmål* og direkte forhandlinger mellem de interesserede lande opnåedes der stort set enighed om, at Rom-traktatens regler i hovedsagen kan anvendes indenfor frihandelsområdet f. s. v. angår afskaffelse af *told* og *direkte indgreb* i medlemslandenes indbyrdes samhandel, undtagelsesstilling til *lande i betalingsbalancevanskeligheder*, fælles retningslinier i *trust- og monopolkontrollen* og visse foranstaltninger til *regulering af konkurrencen* medlemslandene imellem. Derimod opstod der betydelige meningsforskelle på andre områder.

22. Der nåedes således ikke enighed om, *hvilke varer frihandelsområdet bør omfatte*. Ifølge sagens natur må frihandelsområdet begrænses til varer, som har deres oprindelse i medlemslandene. Kunne alle varer handles toldfrit indenfor området, blev importen udefra i stort omfang ført igennem de medlemslande, som for hver enkelt vare har de laveste toldsatser. De normale handelskanaler ville sprænges og de høje toldsatser miste deres betydning. For at hindre »gennemtræk« betinges toldfriheden derfor af, at importøren ved et oprindelsesbevis kan godtgøre, at de pågældende varer har deres oprindelse indenfor frihandelsområdet. Herom er alle enige, men uenigheden opstår, når det nærmere skal bestemmes, hvilke krav, der må stilles, for at en vare kan siges at have sin oprindelse indenfor området.

England, Benelux-landene og de skandinaviske lande har ønsket en smidig ordning med ret beskedne krav til varernes oprindelse. Dette standpunkt må ses på baggrund af disse landes betydelige interesse i, at frihandelsområdet får en vid udstrækning. De har – bortset fra England – ret lave toldsatser, og deres eksportproduktion er i stort omfang baseret på importerede råstoffer og halvfabrikata.

Frankrig og Italien har omvendt forlangt meget strenge regler gennemført. Disse to lande har forholdsvis høje toldsatser, og deres interesse for frihandelsområdet er i det hele taget ikke stor, jfr. pkt. 28. Frankrig har endog søgt at forflygtige frihandelsområdets idé ved at kræve udligning af deltagerlandenes ydre toldsatser. Hvis ikke dette kan gennemføres, forbeholder Frankrig sig ret til at pålægge importen fra frihandelsområdet udligningsafgifter, som skal opveje de konkurrencefordele, andre deltagerlandes erhvervsliv har i kraft af lavere toldsatser for råvarer og halvfabrikata.

23. Uenigheden under forhandlingerne iøvrigt skyldes først og fremmest en forskellig målsætning. England ser alene frihandelsområdet som et middel til at frigøre udenrigshandelen, og mener det økonomiske samarbejde imellem deltagerlandene bør begrænses til, hvad der er nødvendigt for at opretholde de frie varebevægelser. De seks lande betragter derimod frihandelsområdet som et første skridt på vejen imod en økonomisk og politisk union omfattende hele Vesteuropa. De ønsker udenrigshandelens frigørelse fulgt op af et snævert økonomisk samarbejde, og de er villige til at overdrage dele af deres selvbestemmelsesret til overstatslige organer, hvad England ikke er.

England har afvist et italiensk ønske om *fri bevægelighed for arbejdskraften*. Det har endvidere modsat sig de franske krav om *lige løn* for mænd og kvinder samt *40-timers arbejdsugen*, og England vil ikke forpligte sig til at indrette sin *lovgivning* efter lovgivningen i de andre deltagerlande, hverken på det socialpolitiske eller på andre områder.

England er heller ikke villig til at deltage i et *finansielt samarbejde*. Det har således bestemt afvist tanken om en social fond og en investeringsbank for frihandelsområdet.

Endelig skal det nævnes, at England ikke finder det påkrævet at oprette særlige *institutioner* for frihandelsområdet, hvis opgaver, det mener, må kunne varetages af OEEC's nuværende institutioner. Afgørelserne her træffes som bekendt efter eenstemmighedsprincipet. De seks lande ønsker derimod nye og stærkere institutioner, der kan træffe flertalsafgørelser og ikke er bundet af enkeltstaters interesser.

24. De *oversøiske områders* stilling er endnu uafklaret, men det forlyder, at England og Frankrig er nået til enighed om, at alle oversøiske områder – både Englands og de andres – skal holdes helt udenfor frihandelsområdet. Englands standpunkt skal først og fremmest være begrundet af ønsket om at holde sammen på Commonwealth. Visse Commonwealth-lande er interesserede i en tilslutning til frihandelsområdet, andre er det afgjort ikke. Resultatet kunne derfor let blive en opdeling af Commonwealth i deltagere og ikke-deltagere i frihandelsområdet. Videre ville Commonwealths tilslutning gøre en ende på engelske varers toldbegunstigelse i Commonwealth og Commonwealth-varers i England.

Frankrigs standpunkt kan forklares af et ønske om, at bevare Romtraktatens system af gensidige begunstigelser imellem de seks lande og deres oversøiske områder upåvirket af frihandelsområdet.

25. Skønt England fastholdt sit krav om, at *landbrugsvarer* skal udelukkes fra frihandelsområdet, optog arbejdsudvalget for landbrugsspørgsmål på dansk foranledning en debat om Rom-traktatens landbrugsordning

og mulighederne for at overføre den på frihandelsområdet. De engelske udvalgsmedlemmer forholdt sig i starten passivt, men da det hen på foråret blev klart, at England måtte give sig, hvis der overhovedet skulle skabes et frihandelsområde, gik de aktivt ind i debatten.

Der synes at være almindelig tilslutning til, at *told* og *direkte regulering* afvikles. England har imidlertid taget forbehold for varer, der omfattes af Commonwealth-toldbegunstigelserne. Der er ligeledes enighed om, at deltagerlandene, når told og direkte regulering bortfalder, skal have adgang til at beskytte deres landbrug på anden vis. Man har i denne forbindelse drøftet minimalprissystemer og langtidskontrakter.

Arbejdsudvalget finder at *minimalprissystemer* skal kunne anvendes både, som det tænkes indenfor Fællesskabet, og som det sker i England, hvor staten betaler producenterne forskellen imellem markedsprisen og en garanteret mindstepris. Udvalget har ikke kunnet skabe enighed om, hvilken adgang frihandelsområdets institutioner skal have til at ændre en af en deltagerstat fastsat minimalpris.

Frankrig har ønsket gennemført *langtidsaftaler* indenfor frihandelsområdet, men har mødt stærk modstand, bl. a. fra England.

England har endvidere kraftigt modsat sig en *samordning af landbrugspolitiken,* som begrænser deltagerlandenes selvbestemmelsesret.

26. Arbejdsudvalget for de *økonomisk tilbagestående OEEC-lande* erkender i sin rapport, at Grækenland og Tyrkiet, Portugal, Irland og Island kun kan tiltræde frihandelsområdet på særlige vilkår. Selv foreslår disse lande, at de får adgang til at bevare beskyttelsen af deres hjemmemarkeder, samtidig med at de øvrige frihandelsområdelande nedbryder skrankerne for de underudvikledes varer. Desuden ønsker de skabt en økonomisk udviklingsfond indenfor frihandelsområdet.

På disse betingelser ønsker England ikke de 5 underudviklede lande med i frihandelsområdet. Andre – herunder Danmark – har stillet sig mere imødekommende.

27. I de sidste dage af september 1957 foreslog den engelske finansminister, Peter Thorneycroft, oprettelsen af et *engelsk-canadisk frihandelsområde*. Hensigten hermed var formentlig at lægge pres på de seks lande inden OEEC's ministermøde midt i måneden. På dette møde var det meningen at træffe de fornødne politiske beslutninger, som kunne bringe arbejdet videre, efter embedsmændene var kørt fast. Den canadiske regering nærede imidlertid intet ønske om et sådant frihandelsområde, og Thorneycrofts aktion var både dårligt forberedt og ubehændigt udført. Virkningen blev alene et fald i Englands anseelse.

OEEC's ministermøde den 16.–17. oktober 1957 bragte ikke den til-

stræbte afklaring. England måtte for at bringe forhandlingerne videre anerkende, at der skulle tilvejebringes en landbrugsordning indenfor frihandelsområdet, men herudover skete der intet af betydning. Der nedsattes derfor et særligt ministerudvalg under ledelse af den britiske kabinetsminister *Maudling*. Dette udvalg skal forberede og delvis træffe de politiske afgørelser, som alene kan bringe arbejdet videre. Udvalget har holdt et temmelig resultatløst møde midt i november 1957, og det træder atter sammen sidst på måneden.

28. Det er endnu uvist, om der kan oprettes et vesteuropæisk frihandelsområde. Parterne står stadig meget langt fra hinanden. *Englands* politik har hidtil været lagt an på, at engelsk tilknytning til fastlandet var en sådan politisk gevinst for De Seks, at England kunne opnå de vilkår, det ønskede. Udviklingen har vist noget andet.

Blandt De Seks går kun *Tyskland* helt og fuldt ind for Frihandelsområdet. Efter tyskernes mening vil Frihandelsområdet ikke alene åbne nye markeder for det tyske erhvervsliv. Det vil tillige skaffe Tyskland den førerstilling i Europa, som landet altid har tilstræbt. Nu skal den tyske industri i en fredelig økonomisk kappestrid skabe, hvad hverken Kejser Wilhelm eller Adolf Hitler evnede militært.

Beneluxlandene støtter også tanken om Frihandelsområdet. De føler sig i klemme mellem Tyskland og Frankrig indenfor Det europæiske økonomiske Fællesskab og har behov for politisk støtte udefra. På den anden side er det svært for Holland at affinde sig med, at landbrugsvarerne udelukkes, og de tre landes industrier nærer uvilje imod at give industrierne udenfor Fællesskabet de konkurrencemæssige fordele, som Frihandelsområdet indebærer.

Italien og *Frankrig* er alt i alt modstandere af Frihandelsområdet. De finder det urimeligt, at forskellene i produktionsvilkår ikke skal udlignes gennem samordning af socialpolitiken, og de modsætter sig, at udenlandske industrier i kraft af lavere toldsatser får billigere adgang til råvarer og halvfabrikata. På baggrund af den betydelige franske korneksport og den væsentlige italienske frugteksport, kan disse to lande heller ikke anerkende, at landbrugsvarerne holdes udenfor. Endvidere er Frankrig og Italien bange for, at de amerikansk ejede virksomheder, som må forventes oprettet indenfor de europæiske toldmure, bliver anlagt i England, hvis Frihandelsområdet dannes i den hensigt at opnå en særbehandling indenfor både frihandelsområdet og Commonwealth. Mere specielt finder Italien det uheldigt, at arbejdskraften næppe opnår fri bevægelighed indenfor Frihandelsområdet. Endelig frygter Frankrig, at det bliver sværere at opnå konkurrencebegrænsende aftaler med den engelske industri, end det har været med den tyske.

På denne baggrund må det antages, at England kommer til at gå den længste vej, hvis parterne skal mødes. Den britiske industris interesse for Frihandelsområdet er imidlertid så stærk, at England formentlig betræder denne vej, med mindre den internationale konjunkturudvikling slår alle markedsplaner i stykker.

DET NORDISKE FÆLLESMARKED

29. Det nordiske økonomiske samarbejde skal som Det europæiske økonomiske Fællesskab bygges op omkring en toldunion, men det nordiske samarbejde bliver ikke så vidtgående som samarbejdet mellem De Seks. Fællesmarkedet skal kun omfatte 80 pct. af samhandelen, og der skal ikke dannes overstatslige organer. Til gengæld er den nordiske plan langt bedre gennemarbejdet end Rom-traktaten. Medens De Seks har udskudt en række konfliktfyldte spørgsmål til afgørelse af Fællesskabets institutioner, har de nordiske lande under forhandlingerne om samarbejdsplanen fået afgjort deres stridsspørgsmål. Hertil kommer, at det nordiske fællesmarked kan iværksættes, så snart det vedtages. Overgangsordninger findes kun for få varer, de er klart udformet, og de er af meget kortere varighed end Det europæiske Fællesskabs. Disse forskelle imellem den nordiske plan og Romtraktaten skyldes dels, at de nordiske landes økonomier har et helt andet enhedspræg end de seks landes, dels at Rom-traktaten er et stykke hastværksarbejde, medens den nordiske plan er resultatet af mange års indgående forhandlinger og undersøgelser.

30. *Udadtil* skal de nordiske lande straks iværksætte en *fælles toldtarif* baseret på værditold og opbygget efter moderne toldtekniske principper. Råvarer bliver gennemgående toldfri, halvfabrikata må svare 3–9 pct. og færdigvarer 8–12 pct. Højeste toldsats er 17 pct. (Radioapparater). Internationalt bedømt er den fællesnordiske toldtarif således ret lav, men den er lidt højere end den nugældende danske, som er Nordens laveste. Den *direkte regulering* af udenrigshandelen skal med tiden afvikles, men indtil dette sker, skal de nordiske lande rådføre sig med hinanden for gradvis at samordne handelspolitikken overfor udenforstående lande.

Indadtil skal *told og direkte regulering* af samhandelen straks bortfalde.

31. For visse varer – dækkende ca. 8 pct. af den nordiske samhandel – er der skabt *overgangsordninger*, både i forholdet udadtil og i medlemslandenes indbyrdes handel. Overgangsperioderne er gennemgående højst 5 år, i nogle tilfælde dog op til 10 år. For hver enkelt vare angiver planen på forhånd overgangsordningens længde og vilkår, så erhvervslivet ved, hvad det har at rette sig efter.

Planen indrømmer *undtagelsesstilling* for lande i *betalingsbalancevanskeligheder*, ligesom den tager et særligt hensyn til *Finland*. Derimod gives der ikke forhåndstilsagn om undtagelsesstilling for enkelte industrier, som rammes hårdt af nordisk konkurrence. Hensynet til sådanne brancher tilgodeses gennem overgangsordningerne, og tilsagn om yderligere hensyntagen vil ifølge samarbejdsudvalgets 1957-rapport skabe uklarhed om vilkårene fremover og hæmme fællesmarkedets udvikling.

32. Da der allerede nu er tilvejebragt et *fælles arbejdsmarked* i Norden, og da et nordisk lands statsborgere, som opholder sig i et andet nordisk land, dækkes af opholdsstatens *sociale sikring*, har samarbejdsudvalget ikke behøvet at beskæftige sig med disse problemer.

Det fælles varemarked skal følges op af et *produktionssamarbejde*. På jern- og stålområdet har samarbejdsudvalget og repræsentanter for industrierne udarbejdet forslag til en nordisk samarbejdsorganisation. Der er videre peget på muligheder for samvirke inden for bilproduktionen og på elkraftområdet.

Der er desuden planlagt et udvidet samarbejde om *forskning og uddannelse*.

Den nordiske plan omfatter et *finansielt og valutamæssigt samarbejde*. Det erkendes, at der ikke kan skabes et fælles kapitalmarked, sålænge de nordiske landes økonomiske politik er væsensforskellig, men der foreslås en gradvis frigivelse af *kapitalbevægelserne*. I første række skal direkte investeringer, som har gunstige virkninger for fællesmarkedet, og normal kreditgivning i den internordiske handel så vidt muligt frigøres. Endelig tænkes iværksat et nærmere samarbejde imellem *centralbankerne*.

33. Det må forventes, at fællesmarkedet forøger de nordiske landes investeringsbehov. Dels muliggøres produktion under stordriftsformer som ikke var rentable på de mindre, nationale markeder. Dels tvinges bestående virksomheder til at specialisere produktionen som led i en nordisk arbejdsdeling, hvis de fortsat skal hævde sig. For at imødekomme denne tilvækst i investeringsbehovet dannes *Den nordiske Investeringsbank*. Banken skal optage lån på de internationale kapitalmarkeder og stille de således tilvejebragte midler til rådighed for investeringer, som kan styrke Nordens økonomi. Bankens finansieringsbistand ydes i samarbejde med private pengeinstituter og kun i det omfang, der ikke på anden vis kan tilvejebringes tilstrækkelige midler på rimelige vilkår.

Bankens internationale kreditværdighed baseres på en grundkapital. Grundkapitalen andrager mindst 300 mill. dollars, hvoraf den svenske stat tegner 120 mill. dollars og den danske, den finske og den norske stat hver 60 mill. dollars. Et yderligere beløb kan tegnes af private nordiske penge-

instituter og andre nordiske erhvervsforetagender. Af staternes bidrag til grundkapitalen indbetales en tredjedel, 100 mill. dollars, medens resten får karakter af garantikapital. 25 mill. dollars indbetales i U.S. dollars straks ved bankens oprettelse af de fire regeringer i forholdet 2 : 1 : 1 : 1. Sveriges andel, 10 mill. dollars, repræsenterer det beløb, de øvrige nordiske lande indtil udgangen af 1959 har svaret i afdrag på deres efterkrigsgæld til Sverige. De sidste 75 mill. dollars indbetales af Sverige i takt med de følgende gældsafdrag. Under forudsætning af, at Danmark og Norge, men ikke Finland, fordobler deres afdrag i årene 1960–63 tilføres banken omkring 5 mill. dollars årligt indtil den indbetalte kapital er vokset til 100 mill. dollars. Sammensætningen af bankens grundkapital bliver herefter følgende:

Tabel 2. *Den nordiske Investeringsbanks grundkapital.*

Millioner dollars	Indbetalt ved starten	Indbetalt efterhånden	Garanti kapital	Grundkapital
Staternes bidrag:				
Sverige	10	75	35	120
Norge	5	0	55	60
Finland	5	0	55	60
Danmark	5	0	55	60
Ialt	25	75	200	300
Private bidrag	?	0	0	?
Samlet grundkapital	25+?	75	200	300+?

Ledelsen af Den nordiske Investeringsbank er lagt i hænderne på en bestyrelse, hvori de private banker er repræsenterede. Afstemningsreglerne er udformet således, at to lande ikke alene kan gennemføre en beslutning, medens eet lands udeblivelse ikke kan hindre bestyrelsens beslutningsdygtighed.

34. Den nordiske Investeringsbank er den svenske regerings svar på Norges krav om svensk betaling for fællesmarkedet, der i første omgang er til særlig fordel for Sverige, og planerne om banken har afgørende påvirket den norske regerings stilling til det nordiske samarbejde. Gennem banken håber Norge at kunne tilføre sit erhvervsliv betydelige midler hentet fra de internationale kapitalmarkeder på Sveriges gode navn. Også Danmark kan håbe på kapitaltilførsel gennem banken. Sammenkædningen af indbetalingerne til banken og afdragene på efterkrigsgælden er et finanspolitisk kunstgreb, som gør det lettere for den svenske offentlighed at godtage Sveriges store bidrag.

35. Samarbejdsudvalgets rapport påviser betydelige forskelle i lønniveau, renteniveau, beskatning og energipriser de nordiske lande imellem. Det erkendes imidlertid, at disse forskelle i det store og hele holder hinanden i skak, og at denne ligevægt ikke forstyrres nævneværdigt af fællesmarkedets dannelse. Udvalget finder derfor ikke noget påtrængende behov for at *samordne den økonomiske politik* i de nordiske lande. På noget længere sigt kan det være hensigtsmæssigt at give medlemslandenes erhvervsliv samme konkurrencevilkår, men udvalget synes sig bevidst, at så længe der ikke tilstræbes en økonomisk og politisk union, må der være et vist spillerum for det enkelte lands økonomiske politik.

I spørgsmålet om *trust- og monopolkontrol,* skal de nordiske lande holde sig i snæver kontakt med hinanden og hver for sig modvirke konkurrencebegrænsende aftaler, som har skadelige virkninger i andre nordiske lande.

Endelig opfordrer udvalget de nordiske lande til – som led i deres økonomiske samarbejde – nærmere at drøfte mulighederne for at svække virkningerne af internationale konjunktursvingninger gennem fælles foranstaltninger.

36. Udkastet til overenskomst om nordisk økonomisk samarbejde foreslår oprettet to særlige *organer:* Ministerrådet og embedsmandsrådet.

Ministerrådet, der er det øverste samarbejdsorgan, består af een minister fra hvert land. Det skal overvåge overenskomstens gennemførelse og indenfor dens rammer vedtage samarbejdsforanstaltninger. Ministerrådets virksomhed baseres på enstemmighedsreglen.

Embedsmandsrådet består af tre medlemmer fra hvert land. Det skal bistå ministerrådet i dets arbejde og kan på eget initiativ fremsætte forslag for ministerrådet til fremme af det økonomiske samarbejde.

37. Samarbejdsudvalgets rapport fik alt i alt en god presse, da den offentliggjordes i oktober 1957. Selv den norske opposition var mere afdæmpet i sin kritik end ventet, og efter regeringens nylige valgsejr, er der ikke længere alvorlig risiko for, at det nordiske samarbejde strander på norsk modstand.

Indtil videre står de nordiske planer i skygge af de vesteuropæiske. Så længe, det ikke vides, hvorvidt og på hvilke vilkår, der skabes et vesteuropæisk frihandelsområde, og før Danmark har bestemt, om det vil tilslutte sig Rom-traktaten eller ej, kan der ikke tages beslutning om oprettelse af et fælles nordisk marked. På denne baggrund besluttede Nordisk Råds økonomiske udvalg på et møde i Hindås først i november 1957 at udskyde tidspunktet for Nordisk Råds samling fra januar til oktober 1958.

Samtidig besluttedes det, at de 20 pct. af den nordiske samhandel, som

ikke omfattes af fællesmarkedet, burde undersøges af samarbejdsudvalget med henblik på at gøre fællesmarkedet fuldkomment. Udsigten til at fisk blev medtaget i fællesmarkedet fik medlemmer af den islandske delegation til at udtale interesse for Islands deltagelse i det videre arbejde.

DANMARKS STILLING

38. Efter forhandlingerne imellem den danske regering og Rom-traktatens lande står det klart, at Danmark – om ønsket – kan tiltræde Rom-traktaten som fuldt medlem. Danmark har således *mulighed for at vælge enhver af de tre planer* eller en kombination af dem. Det siger dog sig selv, at Danmark ikke både kan stå som medlem af Det europæiske økonomiske Fællesskab og Det fælles nordiske Marked. Et land kan ikke deltage i to toldunioner med forskellige toldsatser.

I den danske debat har der været almindelig enighed om, at *Danmark ikke kan holde sig uden for alle fællesmarkedsplaner.* Danmark har behov for større markeder. Industrien kan kun beskæftige de store årgange og den arbejdskraft, landbrugets mekanisering frigør, hvis der skabes muligheder for større eksport, og landbrugets produktionsevne kan kun udnyttes fuldt ud, hvis det får tilfredsstillende afsætningsmuligheder udenlands.

Derimod har der været en del uenighed om *tidspunktet* for Danmarks valg. Regeringen og en del af oppositionen har ønsket at vente til situationen omkring Frihandelsområdet er helt afklaret. Landbruget, som har en stærk kontant interesse i dansk tilslutning til Rom-traktaten, har på den anden side forlangt et snarligt dansk ja til De Seks. Til støtte herfor har landbruget fremhævet nødvendigheden af dansk deltagelse i Fællesskabets landbrugskonference, som var berammet til januar 1958. Efter konferencen er blevet udskudt eet år, har dette argument dog mistet sin slagkraft.

39. Det er stedvis blevet påpeget, at snart den ene, snart den anden fællesmarkedsplan vil få katastrofale virkninger for Danmark, økonomisk, politisk og kulturelt. Det skal ikke bestrides, at de politiske og kulturelle følger af Danmarks tilslutning til Rom-traktaten kan virke afskrækkende. Det må imidlertid siges ganske klart, at overgangsperioderne gennemgående er så lange og afviklingsreglerne så lempelige, at *ingen af planerne vil skabe alvorlige vanskeligheder for dansk økonomi,* hvis blot den internationale økonomiske udvikling gør stadige fremskridt. I tilfælde af stilstand eller økonomisk tilbageslag bliver omstillingerne ganske vist problemfyldte, men i så fald sættes fællesmarkederne formentlig ud af kraft. Det er i denne henseende lærerigt at betragte resultaterne af OEEC's liberali-

seringsbeslutninger. I 1950–51 og 1953–56 lykkedes det under en europæisk højkonjunktur at afvikle betydelige dele af den direkte importregulering uden alvorlige vanskeligheder. I den mellemliggende nedgangsperiode gik liberaliseringen derimod i stå, og på visse områder sattes den helt ud af kraft.

40. Da der nu synes enighed om, at Danmark bør tilsluttes mindst eet af fællesmarkederne, må valget træffes efter en undersøgelse af den danske udenrigshandels geografiske og varemæssige fordeling samt en gennemgang af forskellene imellem de enkelte planer, hvorved det bliver muligt at afdække de danske interesser i hver enkelt plan.

Tabel 3 viser den geografiske fordeling af Danmarks udenrigshandel samt den varemæssige fordeling af Danmarks eksport i 1949 og 1956.

Tabel 3. *Danmarks udenrigshandel.*

		Mill. kr.				Procent		
		Eksport			Import	Andel af total-eksport	Landbrugs-varers andel af eksport	Andel af total-import
		Landbrugs-varer[1]	Andre varer	I alt				
Nordisk Marked	1949.....	165	319	484	599	14	34	14
	1956.....	249	733	982	1270	13	25	14
Europæisk Fællesskab	1949.....	588	121	709	715	20	83	17
	1956.....	1678	584	2262	3215	30	74	36
Europæisk Frihandelsområde	1949.....	2387	439	2826	2650	79	84	63
	1956.....	4182	1500	5682	6820	75	74	76
Samtlige lande	1949.....	2827	733	3560	4192	100	79	100
	1956.....	5052	2506	7558	9014	100	67	100

[1] Kap. 1–24 i Bruxelles-nomenklaturen. Afgrænsningen af landbrugsvarerne er ikke den traditionelle danske, men Bruxelles-nomenklaturens kapitler 1–24, som bl.a. omfatter fisk, drikkevarer og visse industrielt forarbejdede landbrugsprodukter. Det var Bruxelles-nomenklaturens kapitler 1–24 England indtil oktober 1957 forlangte holdt helt uden for Frihandelsområdet. Bruxelles-nomenklaturens kap. 1–24 er heller ikke sammenfaldende med Fællesskabets definition af landbrugsvarer. Herved forstår De Seks alle jord- og husdyrprodukter og fisk samt varer, der fremkommer direkte heraf efter en første bearbejdning. Endelig må det bemærkes, at ikke alle varer i Bruxelles-nomenklaturens kapitler 1–24 holdes uden for 1957-planen om et nordisk marked.

Kilde: Beregninger foretaget af cand. polit. *Thorkil Hjortkjær* efter en omgruppering af den danske handelsstatistik.

Det fremgår af tabel 3, at omkring tre fjerdedele af den danske udenrigshandel foregår med lande tilknyttet planerne om Frihandelsområdet. Det ses videre, at Fællesskabets lande siden 1949 har spillet en stadig større rolle i Danmarks udenrigsomsætning. Denne vækst må ses på baggrund af de seks landes – specielt Tysklands – hurtige økonomiske ud-

vikling fra et lavt stade for produktion og forbrug. Det må anses for sandsynligt, at denne udvikling fortsætter, omend stigningstakten aftager. Tabellen viser dog, at der er langt igen, før Fællesskabet tegner sig for lige så stor en del af den danske eksport som de øvrige Frihandelsområdelande, og dette gælder både industrivarer og landbrugsvarer. Endelig viser tabel 3, hvor vigtigt det er for Danmark, at landbrugsvarerne kommer med i Frihandelsområdet. Disse varer repræsenterer tre fjerdedele af vor eksport dertil.

41. Udgangspunktet for de følgende betragtninger er, at *der skabes et frihandelsområde* efter de retningslinier, som er afstukket ovenfor. Det antages, at Danmark ikke kan stå udenfor dette, og problemet er så i første række, om Danmark tillige bør tilsluttes *Det europæiske økonomiske Fællesskab*.

Den mest iøjnefaldende forskel imellem Frihandelsområdet og toldunionen er *toldsatsernes* forskellighed. Tilsluttes Danmark alene Frihandelsområdet, kan det bevare sine lave toldsatser overfor udenforstående lande, hvorimod det som medlem af Fællesskabet må antage dettes høje satser. I praksis bliver forskellen dog ikke så stor, da tre fjerdedele af Danmarks import kommer fra Frihandelsområdets lande og derfor bliver toldfri, hvad enten Danmark vælger den ene eller den anden markedsform. Tilsluttes Danmark Fællesskabet vil det danske erhvervsliv undgå en stor del af besværet med *oprindelsesbeviser,* som forlanges indenfor Frihandelsområdet, men ikke indenfor toldunionen.

42. Af langt større betydning end toldproblemerne er det, at de seks lande tilsigter en *økonomisk og politisk union med overstatslige organer,* hvorimod Frihandelsområdet alene har til formål at frigøre udenrigshandelen.

Bliver Danmark medlem af Fællesskabet må det på en række områder overlade vigtige afgørelser til overnationale organer, hvorimod det som deltager i Frihandelsområdet bevarer sin fulde *selvbestemmelsesret*. Erfaringerne fra NATO og OEEC har imidlertid vist, at et formelt uforbindende samarbejde i vidt omfang kan påtvinge deltagerlandene forpligtelser, som de er imod. Spørgsmålet om opgivelse af selvbestemmelsesret bør derfor ikke tillægges alt for stor betydning ved valget imellem de to markedsformer. Derimod må det betragtes som væsentligt, at Danmarks hele *udenrigspolitiske orientering* ændres ved tilslutning til Fællesskabet. Danmark har hidtil fulgt England i internationale spørgsmål. Som medlem af Fællesskabet knyttes Danmark til Tyskland, Frankrig og Italien. Udenrigspolitisk får Danmarks valg tillige betydning for *Finlands* tilslutning til Vesten.

Rusland vil formentlig kun tillade Finlands deltagelse i Frihandelsområdet gennem Det fælles nordiske Marked, og vælger Danmark De Seks, bryder den nordiske plan sammen. *Indenrigspolitisk* må dansk medlemsskab i en økonomisk union, der ledes af borgerligt-katolsk styrede lande, styrke Det konservative Folkeparti og muligvis partiet Venstre, medens Socialdemokratiet og Det radikale Venstre formentlig svækkes. Dansk deltagelse i Frihandelsområdet vil næppe få indenrigspolitiske følger. *Kulturelt* bliver den tyske påvirkning sikkert kraftigere under Fællesskabet end indenfor Frihandelsområdet. Endvidere får den katolske kirke bedre arbejdsmuligheder, hvis Danmark tilsluttes Fællesskabet.

43. Efter ministermødet i Paris i oktober 1957 må det anses for givet, at Frihandelsområdet får en *landbrugsordning*, som tilstræber en udvidet samhandel med landbrugsvarer uden forskelsbehandling af deltagerlandene. Det danske landbrugs frygt for ringere behandling end Holland på Fællesskabets marked for landbrugsvarer savner herefter en del af sin begrundelse. Det kan dog stadig ikke udelukkes, at hollandske landbrugsvarer får en – omend beskeden – fortrinsstilling hos De Seks, hvis Danmark står udenfor Fællesskabet. Landbruget kræver derfor fortsat dansk tilslutning til Rom-traktaten og henviser i denne forbindelse de kommende års store afsætningsmuligheder for forædlede landbrugsvarer indenfor Fællesskabet. Nok så betydningsfuldt for landbruget er det imidlertid, at Fællesskabets landbrugsordning i det længere løb vil give dansk landbrug samme stilling som de beskyttede og statsunderstøttede landbrug i Tyskland, Frankrig og Italien. Danmarks tilslutning til Rom-traktaten skulle således forøge landbrugets indkomster betydeligt på forbrugernes og skatteydernes bekostning.

44. Udover rene forbruger- og skatteyderbetragtninger kan der anføres to væsentlige argumenter imod at imødekomme landbrugets krav. For det første kan Danmark erobre en del af de hollandske markeder udenfor De Seks, hvis den hollandske produktion i stigende grad finder afsætning indenfor Fællesskabet. For det andet forøges det danske landbrugs konkurrenceevne overfor det hollandske, hvis Danmark holder sig fri af De Seks. Romtraktatens gennemførelse må uundgåeligt forøge det hollandske omkostningsniveau, og produktivitetsudviklingen indenfor det hollandske landbrug hæmmes i det længere løb af Fællesskabets landbrugsordninger. Stigning i produktiviteten kræver ændring af tilvante arbejdssædvaner, og når det offentlige sikrer landbrugerne en passende indkomst, uanset de fortsat anvender forældede produktionsmetoder, mister de tilskyndelsen til at lægge arbejdssædvanerne om. Derfor er der ikke sket nævneværdige produktivitetsfremskridt i tysk, fransk og italiensk land-

brug i efterkrigstiden, og derfor vil Fællesskabet lamme produktivitetsudviklingen i medlemslandenes landbrug.

Frihandelsområdet, der blot skal sikre en udvidelse af handelen med landbrugsvarer uden forskelsbehandling af deltagerlandene, vil på en helt anden måde give dansk landbrug og landbrugseksport vækstmuligheder og tilmed på vilkår, som er gunstigere for forbrugere og skatteydere.

45. Tilsluttes Danmark Rom-traktaten, skal der inden udløbet af 1. etape gennemføres *lige løn* for mænd og kvinder for samme arbejde og *overtidsbetaling* for hver ugentlig arbejdstime udover den 40nde. Da faglærte mænd og kvinder allerede får lige løn, og da ufaglærte kvinder yderst sjældent udfører samme arbejde som mænd, vil ligelønsbestemmelsen ikke påvirke det danske omkostningsniveau nævneværdigt. Derimod vil bestemmelsen om overtidsbetaling forøge lønomkostningerne med godt 4 pct. Hvis de regelmæssige løntillæg ved overenskomstfornyelserne hvert andet år 2 gange gives i form af overtidsbetaling, kan denne bestemmelse heller ikke volde besvær. Derimod kan Rom-traktatens bestemmelser om *samordning af socialpolitiken* påføre erhvervslivet nogle produktionsomkostninger, som det kunne undgå, hvis Danmark blot deltog i Frihandelsområdet. De danske sociale ordninger finansieres hovedsagelig ad skattevejen, medens de tilsvarende ordninger hos De Seks i vidt omfang finansieres ved arbejdsgiverbidrag, og denne finansieringsform må antages at blive Fællesskabets. Til gengæld for den forøgelse af omkostningsniveauet, som på denne måde kan ventes påført Danmark, kan skatterne nedsættes.

46. Rom-traktatens regler om *fri bevægelighed for arbejdskraften* og oprettelse af *Den europæiske sociale Fond* indebærer bl. a., at Danmark ikke alene skal åbne sit arbejdsmarked for italienske o. a. arbejdere. Det skal tillige være med til at betale deres rejse herop. De danske fagforeninger har på denne baggrund udtrykt ængstelse for arbejdsløshed og nedadgående pres på lønningerne. Sprogvanskeligheder, boligmangel og ulyst til at forlade familie og venner vil dog sikkert begrænse tilstrømningen af udenlandsk arbejdskraft. Hertil kommer, at arbejdskraftens frie bevægelighed ikke nødvendigvis må medføre lønudligning imellem de forskellige geografiske områder. Der kan blot henvises til de betydelige lokale lønforskelle som findes her i landet og i et hvilket som helst europæisk land. Danmark bliver sikkert nettobidragyder til Den europæiske sociale Fond, men det kan så vidt skønnes ikke komme til at dreje sig om store beløb. Alt i alt bør man ikke tillægge spørgsmålene om arbejdskraftens frie bevægelighed og Den europæiske sociale Fond større betydning ved Danmarks valg.

47. Der har fra forskellig side været udtrykt ængstelse for, at Romtraktatens bestemmelser om et fælles frit *kapitalmarked* førte til, at danske virksomheder kom på tyske og franske hænder. De seneste forslag fra OEEC om liberalisering af direkte investeringer tyder imidlertid på, at noget lignende kan ske i Frihandelsområdet, så heller ikke dette punkt bør tillægges vægt.

Danmarks bidrag til *Den europæiske Investeringsbank* må ventes sat til 40–50 mill. $, hvortil kommer evt. tvangslån på maksimalt 20 mill. $. Da banken efter alt at dømme hovedsagelig skal finansiere udviklingsprojekter i tilbagestående franske og italienske områder, må Danmark på forhånd ventes at blive nettobidragyder til banken. I betragtning af den udenrigspolitiske sejr, Danmarks tilslutning til Romtraktaten vil betyde for De Seks, er det dog rimeligt at antage, at Danmark under forhandlingerne med De Seks kan opnå underhåndstilsagn om bankens støtte til større danske investeringsprojekter. Et mindre nettobidrag bliver dog nok tilbage. Dette kan undgås, hvis Danmark alene tilknyttes Frihandelsområdet.

48. Samordningen af den *økonomiske politik* bliver antagelig strengere i Fællesskabet end i Frihandelsområdet. På kort sigt, får dette næppe væsentlig betydning, men i det længere løb må det ventes, at Danmarks økonomiske politik bliver mere højreorienteret, hvis landet tilsluttes Fællesskabet.

49. Som medlem af Rom-unionen får dansk eksport adgang til markederne i De Seks' *oversøiske områder* på lige fod med De Seks og på bedre vilkår end de øvrige deltagere i Frihandelsområdet. Denne adgang må betales med et bidrag til udviklingsfonden, der for den første 5-års periode næppe bliver under 20 mill. $. Da den danske eksport til disse områder kun andrager ca. 1 pct. af den samlede danske eksport, og da den begunstigelse, Danmark kan opnå som medlem af Fællesskabet, ikke er betydelig, vil dansk tilslutning til Fællesskabet i denne henseende være en dårlig forretning. Hertil kommer en udbredt dansk modvilje imod at deltage i finansieringen af fransk kolonipolitik.

Frihandelsområdet rejser ikke sådanne problemer, da det ikke omfatter deltagerlandenes oversøiske områder.

50. Efter forfatterens mening bliver *konklusionen* på ovenstående, at ulemperne ved dansk deltagelse i Fællesskabet – højere told, opgivelse af selvbestemmelsesret, ny udenrigspolitisk orientering, indenrigspolitiske forskydninger til højre, tysk og katolsk kulturfremstød, højere landbrugspriser, langsommere fremskridt i landbrugsproduktionen, forøgelse af omkostningsniveauet, bidrag til Den europæiske Investeringsbank og tilskud til den franske kolonipolitik – langt opvejer de fordele, Fællesskabet kan byde på

– ingen forskelsbehandling af dansk landbrug til fordel for hollandsk, mindre besvær med oprindelsesbeviser og adgang til markederne i De Seks oversøiske områder på lige vilkår med moderlandene. *Danmark bør derfor ikke tilsluttes Det europæiske økonomiske Fællesskab, hvis Frihandelsområdet dannes.*

51. Fastholdes forudsætningen om, at der skabes et vesteuropæisk frihandelsområde, må det herefter undersøges om Danmark bør deltage i Frihandelsområdet alene eller i tillige i en *nordisk toldunion*. Foretages denne undersøgelse efter samme retningslinier som undersøgelsen omkring Det europæiske økonomiske Fællesskab rettes opmærksomheden også her på forskellen imellem en toldunion og et frihandelsområde. De nordiske *toldsatser* er gennemgående højere end de danske, men dog lave. Tilsluttes Danmark det nordiske marked, begrænses erhvervslivets besvær med frihandelsområdets *oprindelsesbeviser* noget.

Det nordiske Marked adskiller sig endvidere fra Frihandelsområdet derved, at det *kun omfatter 80 pct. af samhandelen,* medens Frihandelsområdet må ventes udstrakt over hele vareområdet. Efter mødet i Hindås i november 1957 må det imidlertid anses for sandsynligt, at også det nordiske marked gøres totalt.

52. Det må tillægges stor betydning, at *det nordiske marked træder i kraft straks* efter vedtagelsen. Kun få varer underkastes overgangsordninger, og disse løber gennemgående ikke over 5 år. Frihandelsområdets overgangsordninger omfatter alle varer, og løbetiden er 12–15 år. Det skal i denne forbindelse nævnes, at Danmark som medlem af en nordisk toldunion vil komme til at aftrappe sin toldbeskyttelse overfor de øvrige Frihandelsområde-lande med udgangspunkt i de fællesnordiske satser, som er højere end de nugældende danske. Den nordiske toldunion giver herigennem det danske erhvervsliv et ekstra lille pusterum under tilpasningen til Frihandelsområdet. Desuden får de nordiske lande en chance for i fællesskab at udbygge deres konkurrenceevne, så de står stærkt, når Frihandelsområdet kommer så langt, at den europæiske konkurrence for alvor sætter ind. Det er heroverfor gjort gældende, at de to planers forskellige tempo vil give anledning til fejlinvesteringer i anlæg, som nok er levedygtige indenfor et beskyttet nordisk marked, men ikke har eksistensmuligheder i et vesteuropæisk frihandelsområde. Da erhvervslivet har fuldt kendskab til planerne om Frihandelsområdet, kan dette argument imod det nordiske marked ikke tillægges større vægt.

53. Modsat Frihandelsområdet omfatter den nordiske plan et *produktionssamarbejde*, et samarbejde om *forskning og uddannelse,* et *finansielt*

og valutamæssigt samarbejde samt oprettelsen af en *investeringsbank*, hvorfra Danmark og andre nordiske lande formentlig kan hente kapital fremskaffet på de internationale lånemarkeder. At et sådant nordisk samarbejde vil være til fordel for Danmark, behøver ingen nærmere begrundelse.

54. *Udenrigspolitisk* vil et nordisk samarbejde styrke Danmark. De synspunkter, det ønsker ført frem indenfor Frihandelsområdets institutioner vil blive tillagt langt større vægt, hvis de fremsættes på samtlige nordiske landes vegne, end hvis de gøres gældende af Danmark alene. De nordiske landes betydning indenfor Frihandelsområdet illustreres måske bedst ved, at de i fællesskab er både De Seks' og Englands største kunde. Udenrigspolitisk vil det tillige få betydning, at Finland knyttes til Vesten, hvis det nordiske marked virkeliggøres indenfor Frihandelsområdet.

Kulturelt vil det nordiske økonomiske samarbejde og ikke mindst samarbejdet om forskning og uddannelse styrke samhørigheden imellem de nordiske folk.

55. Forfatterens *konklusion* bliver herefter, at *Danmark bør deltage i et fælles nordisk marked indenfor et vesteuropæisk frihandelsområde,* da et nordisk marked er et glimrende udgangspunkt for dansk deltagelse i Frihandelsområdet, og da det styrker Danmark udenrigspolitisk, knytter Finland til Vesten og udbygger de kulturelle forbindelser imellem Nordens lande.

56. Til slut skal det kort nævnes, at Danmark kommer i en virkelig ubehagelig situation, hvis *forhandlingerne om Frihandelsområdet bryder sammen*. Europa splittes da op, og England går formentlig i handelskrig med Fællesskabet. Står Danmark udenfor Rom-traktaten, vil danske produkter møde afsætningsvanskeligheder hos De Seks. Tilsluttes Danmark Fællesskabet, må landets største kunde, England, føre handelskrig mod Danmark.

I denne situation vil der næppe være andet at gøre end at styrke landets økonomi gennem deltagelse i det nordiske fællesmarked, at holde sig neutral i handelskrigen og at afvente bedre tider.

Foreløbig må det imidlertid være Danmarks opgave at virke for Frihandelsområdets oprettelse.

28.–11.–1957

ANVENDT LITTERATUR:

Tyge Dahlgaard: Danmark og markedsplanerne. Fremtiden nov. 1957.
Paul Gersmann: Et fælles nordisk varemarked. Økonomi og Politik. 1954.
Arne Lund: Europæiske samlingsbestræbelser og Europarådet. Statsradiofoniens grundbog: Europa. København 1955.

Arne Lund: De fælleseuropæiske markedsplaner – og arbejdsforholdene. Løn og Virke. 1957.

OEEC: Report on the possibility of creating a Free Trade Area in Europe. C(57)5. Paris 1957.

De samvirkende danske Landboforeninger: Dansk landbrug og de nye europæiske samarbejdsplaner. København 1957.

Det nordiske økonomiske Samarbejdsudvalg: Beretning om nordisk økonomisk samarbejde. København 1957.

Udenrigsministeriet: Oversættelse af traktat om oprettelse af Det europæiske økonomiske Fællesskab. København 1957.

Endvidere: Economist, Financial Times, Finanstidende og Le Monde.